Orpana

1989/I

Sisältää mm:

Lehtiryhmän näkövinkkelistä 1

Erkki Sarkki:
Kruununnimismies, majuri Otto Wahlroos
Suomen kohtalon vuosina 2 - 17

Kaarlo Haapanen:
"Suomalaiset tietosanomat" 18 - 19

Helvi ja Raimo Vasara:
Perunkirja Hujulta vuodelta 1759 20 - 27

Eila Vihtiälä:
Murretarina Kangasalta 28

TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y. 1979

ORPANA • TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y:n JULKAISU

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y.

Hallitus ja toimihenkilöt:

Puheenjohtaja
Raimo Vasara
Näsilinnankatu 9 B
33 210 Tampere
puh. 125752

Varapuheenjohtaja
Matti Koittola
Matinmäki
33 850 Tampere
puh. 671 606

Sihteeri
Leila Mäkinen
Lemminkäisenkatu 6 A 17
33 540 Tampere
puh. 554 339

Rahastonhoitaja
Seija Jäminki
Hämeenpuisto 13 A
33 210 Tampere
puh. 147 087

Hallituksen muut jäsenet:

Terttu Honkala
Mustanlahdenkatu 1 B
33 210 Tampere
puh. 125 569

Olavi Kallioniemi
Liljankuja 4
33 300 Tampere
puh. 442 959

Tilintarkastajat:
Veikko O. Mäkinen
Päiviö Muhonen

Varatilintarkastajat:
Toini Nikali
Milja Piepponen

Julkaisujen myynti:
Milja Piepponen
Aleksanterinkatu 35 B 5
33 100 Tampere
puh. 327 68

Julkaisujen puhtaaksikirjoittajat:
Marjatta Rintala
Airi Salminen

Kirjastonhoitaja
Eeva Merikari

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y.:n tiedotuslehti Orpana

Päätoimittaja
Matti Koittola, osoitetiedot ylempänä

Toimituskunta
Heikki Heino, puh. 442 486
Asko Katara, puh. 440 654
Päiviö Muhonen, puh. 430 998
Eila Vihtiälä, puh. 790 562

Puhtaaksikirjoitus
Marjatta Rintala
Kalkunviertotie 1 D 63
33 330 Tampere
puh. 432 004

Myynti ja tilaukset
Milja Piepponen
Aleksanterinkatu 35 B 5
33 100 Tampere
puh. 327 68

Kansilehti
Tampereen Käyttögrafiikka
Arja Kääriä, Tampere

Paino
Tehokopiointi Ky, Tampere

Eila Wihtiälä

Lehtiryhmän näkövinkkelistä

Orpanan julkaisutoimikunta kokoontui Sirkku ja Matti Koittolan luona maanantaina 6.2.89. Mukana oli Päiviö Muhonen, Heikki Heino ja tämän kirjoittaja.

Kauniin talvipäivän lisäksi saimme nauttia luonnon kauneudesta, sekä isäntäväkemme ystävällisestä vieraanvaraisuudesta.

Kokouksemme ensimmäiseksi puheenaiheeksi tulikin kuin itsestään se ilo, jota me kaikki sukututkijat tunnemme toistemme seurasta, koska tämä meidän rakas harrastuksemme lähentää meitä.

Totesimme, että toimitus on taas saanut vastaanottaa hyviä ja mielenkiintoisia kirjoituksia.

Lehtemme ulkoasu on toistaiseksi vaatimaton ja kustannussyistä sitä ei voida vielä parantaa. Sen sijaan lehden sisällön laajentamisen kautta tahdomme edelleen kohottaa sen tasoa. Kansilehden muuttuminen on näkyvin muutos, jonka halusimme tehdä, koska tuo tuttu kansi mielestämme katsoo liikaa tulevaisuuteen ja meidän harrastuksemme taas on suunnattu menneeseen.

Keskustelimme myös pitkään, kuinka saisimme useammat jäsenet tarttumaan kynään, sillä varmasti teillä jokaisella on sukutarina tai muistelus, joka rikastuttaisi lehtemme sisältöä. Kenelläkään ei ole syytä arkailla tai väheksyä omia kykyjään, sillä rakkaudella laadittua Orpanaamme myös rakkaudella luetaan ja se on myös osaltaan lähentämässä meitä kaikkia tämän yhteisen asiamme eteenpäin viemisessä.

Toivotamme teille kaikille hyviä kevättalven päiviä ja innostavia sukututkimushetkiä.

Lehtori Erkki Sarkki
Kruununnimismies, majuri Otto Wahlroos Suomen kohtalonvuosina

23.10.1934 oli Mouhijärven kirkossa ollut juhlava surutilaisuus. Kirkon olivat paikallisosaston lotat pukeneet kauniiseen suruasuun. Portilta kirkon portaille oli pitäjän suojeluskunta asettanut kunniakujan, jota pitkin surusaattue seurasi suojeluskunnan esikunnan ja kahden poliisikonstaapelin kantamaa hauta-arkkua, kun suojeluskunnan torvisoittokunta soitti surumarssia.
Näin kuvasi lähikaupungin lehti seuraavana päivänä surutilaisuutta. Mainittiin siunauksen suorittanut seurakunnan kirkkoherra, rovasti O. Tupala. Vainajaa olivat saattamassa sankat joukot surevia pitäjäläisiä, sukulaisia ja omaisia. Lähinnä olivat leskirouva Gunda Wahlroos, o.s. Saxberg ja hänen neljä lastaan ynnä neljä lasta vainajan ensimmäisestä avioliitosta. Uutiseen ovat päässeet vainajan serkut ja veli- ja sisarpuolet. Toimittaja oli sukulaisina maininnut vielä professori Yrjö Meurmanin, silloisen Helsingin yleisen sairaalan korva-, nenä- ja kurkkutautien ylilääkärin. Hän oli saattamassa vanhaa ystävää ja entistä potilastaan niiltä ajoilta, jolloin hän oli toiminut lääkärinä Ylä-Satakunnassa. Sen sijaan insinööri, majuri von Schantz kuului vainajan laajaan sukuun, vaikka hän surutilaisuudessa edusti vanhan väen aikaista Haminan kadettikuntaa. Erik Gottfrid von Schantz oli puolisonsa kautta Wahlroosin sukua. Tämä oli Otto Wahlroosin serkku Agnes Sofia, apteekkari Konrad Ferdinand Wahlroosin ja Anna Sofia Gallénin tytär; Anna Sofia Gallén oli puolestaan ollut taiteilija Akseli Gallén-Kallelan sisarpuoli.
Vapaussodan aikaisia yhteyksiä edustivat Nauvosta tulleet Saariston vapaajoukon edustajat maanviljelysneuvos, agronomi Viktor Schauman ja maisteri E. Gunnar Hagman. Saariston vapaajoukon pataljoonaa oli vapaussodassa komentanut kreivi C. A. Ehrensvärd, joka uutisessa mainitaan Suomen armeijan majuriksi. Hän oli kuitenkin ruotsalainen upseeri, joka ei virkatehtäviltään ollut Ruotsista päässyt tilaisuuteen. Mutta häntä edusti seppele, jonka sinikeltaisissa nauhoissa oli kirjoitus "Majuri Otto Wahlroosille, hyvälle esimiehelle ja kunnon aseveljelle".
Monista tilaisuuden puheista toistettakoon toisen vapaussoturin Viktor Schaumanin sanat:"Esimies, aseveli ja ystävä, ase on vaipunut kädestäsi. Ei ole enää mahdollista nauttia joviaalista ja hyväntahtoisesta läsnäolostasi. Vuonna 1918 tulit luoksemme Turunmaan saaristoon. Siellä olit valmis ottamaan vastuun ja Nauvon suojeluskunnan hoidon. Johdollasi siitä kehkeytyi Saariston vapaajoukko, jonka oli suotu osal-

listua Suomen vapaustaisteluihin Korppoossa, Nauvossa ja Loimaalla sekä ensimmäisenä Suomen armeijan osastona marssia vastustajan voimista tyhjentyneeseen Turun kaupunkiin. Näinä päivinä monet kiitolliset ajatukset ovat kohdistuneet sinun muistoosi."
Perustajalleen osoittamassaan seppeleessä Saariston vapaajoukko muisteli majuri Wahlroosia sanoin:"Inga slavar trampe kullen, där den tappre bor i mullen."
Vakaita satakuntalaisia asteli sen seppeleen jäljessä, jonka nauhat kertoivat sen olevan kihlakunnan lautamiehiltä (herastuomarit Taavetti Mäkinen ja Vihtori Paavola sekä lautamiehet Vihtori Haapaniemi, Eino Hannu, Atte Kannari, Juho Liemola ja Taavetti Ala-Uotila). Yhtä vakaita olivat nimismiespiirin konstaapelit, jotka myös toivat viimeisen tervehdyksen tunnolliselle, tinkimättömälle, mutta samalla oikeudenmukaiselle ja tahdikkaalle esimiehelleen (Arvo Kivelä, Jalmari Örling, Aksel Mikael Seppä, Arvo Tarkkanen,Kaarlo Vuorio).
Omaiset kantoivat suojeluskunnan kunniakujaa pitkin arkun hautaan. Sen umpeenluominen oli suojeluskunnan kunniatehtävä. Vainaja oli ollut aktiivisesti ohjaamassa suojeluskunnan toimintaa. Loppuun saakka hän oli kuulunut sen esikuntaan. Suojeluskunnan soittokunta soitti vanhan sotaväen Kuopion tark'ampujapataljoonan kunniamarssin, Savolaisten laulun, hautaa peitettäessä. Majuri Wahlroos oli nuorena aliluutnanttina aloittanut palveluksensa Kuopion tark'ampujapataljoonassa.
Otto Wahlroos oli syvään juurtunut Mouhijärven asujainten tietoisuuteen. Hän oli yli 30 vuotta toiminut piirin nimismiehenä. Oikeastaan hän oli ollut luomassa dynastiaa, olihan hänen isänsäkin ollut saman piirin nimismiehenä 1870- ja 1880-luvulla.

Wahlroos -suku

Wahlroos-sukua voi taaksepäin seurata 1600-luvulle. Pyhämaan Valkamon kylässä vaikutti silloin talollinen Niilo Niilonpoika. Hänen seuraajansa on kirkonkirjassa viljelemänsä tilan mukaan saanut nimen Sonska (k. 85-vuotiaana, haudattu 23.6.1754). Tämän poika Juho Juhonpoika Sonska lunasti kruununtilana viljelemänsä kotitilan verotilaksi 25.8.1769. Juho Juhonpoika nuorempi toimi lautamiehenä (s. 9.6.1731, k.21.2.1818).
Tämän poika Isak esiintyi Wahlroos-nimisenä. Hän oli näet opiskellut Porin triviaalikoulussa (1780-1781). Koulunkäynti antoi mahdollisuuden toimia kartanon pehtorina ja myöhemmin ruukin isännöitsijänä (Dragsfjärdin Björkboda).
Hänen poikansa, Bror Mathias Wahlroos (s.20.4.1802 Perniö, k.22.2.1860 Normarkku), oli merikapteeni ja laivanvarustaja. Bror Mathias oli avi-

oitunut veljensä kälyn Justina Rosendahlin kanssa. Tämä oli myös taiteilija Akseli Gallén-Kallelan isoäiti; tästä varhainen taiteilijan elämäkerta kertoo sukutarinan: taiteilijan isoäiti kuului sukuun, jonka esi-isä oli joutunut Ruotsiin mustalaisten mukana ja ollut alkuaan ranskaa puhuva lapsi. Isoäidin isoisä oli joka tapauksessa löydetty heitteille jätettynä lapsena Rosendahlin linnan portailta. Hänet oli linnan puutarhuri ottanut huostaansa. Linnan nimen mukaan poika oli saanut nimen. Tämän Suomeen joutuneen jälkeläisen tytär oli Bror Mathias Wahlroosin vaimo.

Näiden pojista Herman Alexander (s.29.11.1845 Pori, k.31.12.1898 Pori) näkyy kuten veljensäkin saaneen koulusivistystä, tosin vain Porin triviaalikoulussa; jonkin aikaa hän oli ollut kauppa-apulaisena, sitten ruukin kirjanpitäjänä Ulvilassa, 1865 alkaen ylimääräisenä lääninhallituksen kanslistina Turussa, välillä Turun poliisikamarin notaarina, kunnes hänet lähetettiin v.t. nimismieheksi ensin Normarkkuun, sitten Ikaalisiin ja Mouhijärvelle, välillä sai hoitaa samaa tehtävää Nauvossa. 1880 hänet nimitettiin vakinaisesti Mouhijärven, Suodenniemen ja Lavian piirin nimismieheksi, jonka huostaan tilapäisesti liitettiin myös Karkun piiri. Tilapäisesti hän oli hoitanut myös henkikirjoittajan virkaa Tyrvään kihlakunnassa. 1893 hän pääsi nimismieheksi Huittisiin. Sieltä hänet siirrettiin Ulvilan, Nakkilan ja Kullaan nimismieheksi 1898. Siinä tehtävässä hän ehti toimia vajaan vuoden kuolemaansa asti.

Weman -suku

Ensimmäiseksi puolisoksi Herman Wahlroos sai Emilia Augusta Strömbergin s.26.12.1851 tai 6.12.1848 Tornio, k.6.11.1877) Ikaalisten piirilääkärin Johan Otto Strömbergin ja Aurora Mathilda Reilinin tyttären; tämä oli käynyt koulua Raumalla, mutta oleskellut kotona avioliittoonsa saakka, ollut hyvin lahjakas, varsin musikaalinen, hallinnut useita soittimia, erikoisesti pianoa, kirjoitellut runoja. Hän kuoli vain 29-vuotiaana lapsivuoteeseen.

Milan eli Emilia Strömbergin äiti oli ollut Aurora Mathilda Reilin (s.1.5.1814 Längelmäen pappila, k.20.5.1864 Rauma). Hänkin oli ollut lahjakas ja musikaalinen. Sisarustensa tavoin hänet oli kasvatettu huolellisesti, osaksi kotipappilassa, osaksi enojen luona Tukholmassa tai Smoolannissa.

Tildan äiti Carolina Gustafva Weman (s.28.9.1778 Kemiön pappila, k. 28.10.1841 Ilmajoen pappila) oli saanut kustavilaisen ajan huolellisen kasvatuksen: kielitunteja, musiikkia, laulua ja tanssia; opettajat Turusta ja Tukholmasta.

Carolinan isä Carl Gustaf Weman (s.1740, k.1803), rovasti, oli monipuolisesti oppinut dosentti Turun akatemiassa.

Suku, jonka jäsenistä tuli paitsi kartanon herroja, oppineita ja pappeja tai virkamiehiä, oli 1660-luvulla levinnyt Suomeen Liivinmaalta. Sen ensimmäinen Suomeen muuttanut jäsen oli Gustaff Wehmann, jonka pojanpojanpojasta, Gustaph Adolph Wehmannista tuli Liperissä olevan Lamminniemen kartanon omistaja. Puolestaan hänen pojanpojanpoikansa oli Kemiön rovasti Carl Gustaf Weman.

Otto Wahlroos

Herman Wahlroos ja Mila Strömberg koordinoivat sen sukuperimän, joka muodosti Bror Otto Herman Wahlroosin (s.6.12.1875, k.18.10.1934) lähtökohdan. Poika pantiin Porin suomalaiseen lyseoon. Jostakin syystä oleskelu tuossa opinahjossa supistui yhdeksi vuodeksi. Kenties pojalle otettiin kotiopettaja Huittisten nimismiehen taloon (sellaisena oli isänimismiehen ostama maatila). Vuoden kotonaolon jälkeen poika saattoi jatkaa Helsingin suomalaisen normaalilyseon III luokalla. Helsingin valintaan koulupaikaksi vaikutti se, että setä (isän veli Bror Justus Achilles Wahlroos s.14.7.1834 Pori, k.24.9.1913 Ikaalinen) oli maanmittausylihallituksen ylijohtajan apulainen noina vuosina, joihin koulunkäynti sattui (1888-1891). Myöhemmin jatko-opintojen valintaan saattoi vaikuttaa, että hänen serkkunsa (Bror Justus Achilles Wahlroosin poika) Veikko Mathias (s.1875, kaatunut Venäjällä valkoisessa armeijassa everstinä 1919) oli antautunut sotilasuralle.

Otto Wahlroosista tuli 27.7.1891 Haminan kadetti. Hän oli valmis 1898, Krasno Salskan leirillä hänet korotettiin aliluutnantiksi ja määrättiin 5. Kuopion suomalaisen tark'ampujapataljoonaan 28.8.1898.

Routavuosina

Suomen suuriruhtinaskunnan oma sotaväki ei ollut keisari Nikolai II:n eikä Venäjän hallituspiirien suosiossa. Kuopiossa saatiin kokea, että harjoitusleirien järjestämistä jarrutettiin. Isäntämaan lehdet arvostelivat Suomen erikoisolojen lisäksi sen omaa sotaväkeä. Savossa oli eräille 1808-1809 sodan taistelupaikoille pystytetty muistomerkkejä. Merkin paljastusjuhlassa oli ollut sotilassoittokunta mukana. Venäjän lehdet kauhistelivat: miten keisarille uskollisuusvalan vannoneet sotilaat voivat olla juhlistamassa tilaisuutta, jossa kunnioitetaan keisarikunnan vihollisia paikoilla, joissa venäläistä verta on vuodatettu keisarin ja isänmaan puolesta. Jotain pahempaakin saattoi olla tulossa. Sellainen isku oli helmikuun manifesti 1899; Suomen erikoisasemaa oltiin horjuttamassa. Mitkään vetoomukset eivät saaneet keisaria muuttamaan manifestia. Suomalaisisänmaallista mieltä se ei innostanut. Oli luonnollista, että nuori aliluutnantti anoi siirtoa reserviin. Hänet siirrettiin 22.10.1899 Suomen sotaväen reserviin.

Upseerina hänellä oli erivapaus opiskella Helsingin yliopistossa, vaikka ei ollut suorittanut ylioppilastutkintoa. Hän oli lainopillisessa tiedekunnassa ja suoritti 7.5.1900 alemman oikeustutkinnon.

Hänen ilmoitetaan hoitaneen Mouhijärvellä nimismiehen viransijaisuutta jo 20.10.1899. Hän oli siis jättänyt Kuopion jo ennen kuin reserviin siirtomääräys oli tullut. Korppoon ja Houtskarin piirin vakinaiseksi nimismieheksi hänet nimitettiin 6.8.1900. Korppoon kaudelta ovat hänen läheiset suhteensa Turunmaan saaristoon. Hänestä tuli perheellinen mies. Vanhin tytär, Mila Alice, on syntynyt 28.7.1901 Korppoon kartanossa.

Huittisten entisen nimismiehen poika oli tutustunut Huittisten apteekkarin Anton Gabriel Riedellin tyttäreen Agnes Aliceen (s.20.6.1873, Huittinen, k.25.1.1911 Mouhijärvi). Avioliitto solmittiin Huittisissa 18.10.1898. Nuori aviomies oli vielä silloin aliluutnantti Kuopiossa. Kun perheen vanhin lapsi, Bror Herman Anton, syntyi (19.11. 1899), isä oli saanut siirron reserviin. Mutta poika kuoli samana vuonna kolmen päivän ikäisenä.

Korppoon kausi päättyi 30.9.1903, kun Otto Wahlroos sai siirron Mouhijärven, Lavian ja Suodenniemen piirin nimismieheksi. Karkku oli oma nimismiespiiri vuoteen 1926, jolloin Karkkukin liitettiin Wahlroosin piiriin. Perheen pojat ovat syntyneet Mouhijärvellä: Åke Mathias 16.1.1904 ja Gustaf Adolf 6.5.1905.

Mouhijärvelle vakiintumista osoittaa, että Wahlroosit hankkivat sieltä Häijään kylästä Huidan verotilan ja Saikkalan kylästä Saikan verotilan. Oli vielä erillinen metsätila, joka oli rekisteröity Metsälä -nimellä. Nimismies harjoitti maataloutta: oli viljanviljelyä ja karjanhoitoa. Oma maanviljelys - yhteisviljelyssä olevat tilat sulautuivat yhdeksi Saikkalan tilaksi - antoi varmuutta virkamiehelle, ei oltu riippuvaisia virkapalkasta eikä esimiesten mielivallasta. Tämä huomattakoon, kun alkoi ensimmäinen sortokausi. Esim. uusi asevelvollisuuslaki ja sen edellyttämät laittomat kutsunnat olivat kiusallisia isänmaalliselle virkamiehelle. Tosin huomataan myöhemminkin, että nimismies Wahlroos monesti väisti kiusalliset tilanteet ottamalla virkavapautta ja antoi sijaisen seikkailla ikävät asiat.

Vanha esivallan kunnioitus säilyi sortokaudesta huolimatta Mouhijärvellä. Rintamailla uusi asennoituminen esivaltaan ilmeni räikeämmin. Tiedossa ei ole, miten Bobrikovin surma sopi hänen arvomaailmaansa, olihan kyllä teon suorittaja hänen armeijan kautensa esivallan poika. Itse hän ainakin osasi vaatia pitäjäläisiltä kunnioitusta esivaltaa kohtaan. Mouhijärven kaudella valtiokalenteriin ilmaantuu Wahlroosin sotilasarvoksi luutnantti. Luutnantiksi häntä paikkakunnalla totut-

tiin puhuttelemaan. Näin esim. viransijaista asiakkaat kysyivät: "Onko sitten nuorempi luutnantti paikalla?"

Vuonna 1917

Ongelmia toi Mouhijärvelle vuosi 1917. Työväenyhdistyksiä oli kyllä ollut olemassa aiemminkin. Niille rakennettiin työväentaloja, ~~niille rakennettiin~~ ~~työväentaloja~~, yhdistykset käyttivät punaisia lippuja. Sellaisen isäntämiehet maataloissaan jaksoivat sietää, suostuivat jopa luovuttamaan työväentaloille tonttimaitakin. Maatalon isäntiin on luettava nimismieskin.

Keväällä 1917 puhkesivat maatalouslakot. Vaatimukset koskivat palkkaetuja ja työaikamääräyksiä. Kevät sopi isäntien mielestä huonosti lakkotouhuun: olivat kevätkylvöt ja muut kiireet. Huonosti sopi isäntien arvomaailmaan se, että joku voisi estää välttämättömiä kevättöitä tekemästä. Vielä mahdottomammalta tuntui, ettei karjaa saisi hoitaa ja lypsää. Perin typerää olisi kaataa maito maahan. Lakkovahdit kuitenkin häiritsivät välttämättömiä maataloustöitä. Nimismiehen oli vastattava järjestyksestä. Pelisääntöjä ei ollut, miten järjestysvallan oli uudessa tilanteessa käyttäydyttävä. Maanviljelystä harjoittava nimismies ymmärsi maamiehen huolet ja valmis tuomitsemaan lakkolaisten ryhtymykset.

Vuonna 1917 Mouhijärvi ylitti uutiskynnyksen. Siitä tuli lakkoilun ja väkivallan vertauskuva. Toukokuussa 1917 senaatti sai kahdesti sähkeen Mouhijärveltä. Ensimmäisessä senaattia neuvottiin tiukempiin otteisiin. Kaivattiin keisarivallan aikaista jämäkkyyttä. Senaatin tietoon saatettiin, että oli alkanut yhteiskunnalle vaarallinen lakkoliike, oli estetty työnhaluisia työnteosta, meijeri ja puhelinlaitos oli uhattu sulkea. Tilanne pahenisi, ellei hallitus käytä tiukkoja otteita.

Toinen sähke tiesi, että lakkolaiset käyttivät väkivaltaa. Osuusmeijeri oli suljettu. Maidot kaadettu maahan. Nimismiestä estettiin hoitamasta tehtäviään. Tarvittaisiin apuvoimia.

Marraskuussa alkoi yleislakko. Keväänkin lakkouutiset kertautuivat samalla, sillä Karkun käräjillä puitiin keväisiä ryhtymyksiä. Nimismies oli haastanut kevään lakkovahdit kihlakunnanoikeuteen.

Tapahtumia olisi helppo seurata oikeuden pöytäkirjasta. Mutta Vammalassa ollut oikeuden arkisto jäi talvella 1918 punaisten käsiin. Vammalassa punaisen vallan aikana käräjiä yrittänyt tuomiokunnan tuomari tiedotti vuoden 1918 lopulla Turun hovioikeudelle:

"Virkaatoimittavan Kanneviskaalin kirjeen johdosta kuluvan Kesäkuun 14 päivältä N:o 91 saan täten kunnioittaen ilmoittaa, että Tyrvään tuomiokunnassa tänä vuonna aloitettiin lakimääräiset talvikäräjät Tyrvään pitäjän ynnä Vammalan kauppalan sekä Kiikan ja Kiikoisten kappelien käräjäkunnassa Helmikuun 1 päivänä, mutta että aseellinen miesjoukko Oikeu-

den istuntohuoneeseen tunkeutuen 5 päivänä samaa kuuta esti mainittujen käräjäin jatkamisen, sekä että kapinan vuoksi jäivät kokonaan toimittamatta talvikäräjät Karkun pitäjän ynnä Suoniemen kappelin sekä Mouhijärven, Suodenniemen ja Lavian pitäjien käräjäkunnassa sekä Huittisten, Kauvatsan, Vampulan ja Punkalaitumen pitäjien käräjäkunnassa."

Vuoden 1917 tuomiokirjan alkulehdelle on kirjoitettu:

"Tuomiokirja poltettu kapinan aikana, joten puhtaaksi kirjoitettua kappaletta siitä ei ole voitu Hovioikeuteen toimittaa."

Karkun käräjäkunnassa säilyneet ovat vain käräjien asialuettelot. 1917 käräjiä olivat varsinaiset talvikäräjät ja varsinaiset syyskäräjät. Syyskäräjillä oli ollut 91 varsinaista oikeusjuttua kiinnitys- ja huudatus_asioiden lisäksi. Elintarvikepulasta huolimatta näissä oli seitsemän viinankeittojuttua. Samoin 1918 vielä pahemmasta elintarvikepulasta huolimatta oli keitetty viinaa ja sen vuoksi jouduttu käräjille. Syksyn asioissa pykälät 71, 80 ja 81 sisälsivät "pahoinpitelyä ym." Tarkemmin ei sisällysluettelo niitä yksilöi.

Valmistautuessaan syyskäräjille nimismies Wahlroos oli pitänyt virkavapaata. Viransijaisena oli silloinen lainopin ylioppilas Yrjö Sillman Tampereelta. Virkavapaus kesti 9.8. - 1.10.1917. Siihen aikaan Tampereelta Mouhijärvelle oli kuljettu laivalla. Niin teki v.t. nimismieskin. Levotonta oli ollut käräjien aikana. Suuret väkijoukot kerääntyivät häiritsemään käräjäpaikkakunnan rauhaa. Vuodenvaihteessa epäjärjestys paheni, nimismiehen henkeä uhattiin, hän oli väkijoukon pidättämäkin jonkin aikaa. Näin hän oli raportoinut lääninhallitukselle ja väittänyt, että järjestys oli kokonaan hävinnyt, ja anonut virkavapautta. Sen lääninhallitus myönsi yksityisasioiden vuoksi ajalle 16.1. - 16.3.1918. Viransijainen oli tälläkin kerralla ylioppilas Sillman. Tämän virantoimitusta kuitenkin häirittiin, ja hänen oli pakko nousta junaan Karkun asemalta palatakseen Tampereelle. Junavuoro oli viimeinen aikataulun mukainen. Kapina alkoi sen jälkeen (28.1.1918).

Vapaussodassa

16.1.1918 Otto Wahlroos ei esiintynyt enää nimismiehenä. Aikakirjat kertovat, että Mouhijärveltä tuli Nauvoon luutnantti Wahlroos. Perheen vanhimmat pojat, Åke Mathias ja Gustaf Adolf, olivat koulukodissaan Porissa. Kaikki Wahlroosin lapset pantiin Porin ruotsalaiseen yhteiskouluun. Kevättalvella pojat oma-aloitteisesti siirtyivät Satakunnan rintamalle valkoiselle puolelle ja toimivat vapaussodassa lähettipoikina.

Kotona olivat olleet uusi rouva Wahlroos eli Gunda Margareta Saxberg (s.29.4.1891 Tammisaari, k.1960-luv. Mouhijärv.) ja uudet lapset, Brita (s.27.10.1914) ja Ove (s.12.1.1916) sekä 16-vuotias tytär ensimmäisestä avioliitosta. Rouva Wahlroos odotti kolmatta lastaan. Perheen

kanssa Otto Wahlroos sulloutui hevosen rekeen, ja matka pitkin Turun tietä alkoi. Matka lienee sujunut kommelluksitta, koska matkue saapui Nauvoon tilanteen Etelä-Suomessa alkaessa kärjistyä.
Nauvon Högsarin kartanon isäntä, agronomi Viktor Schauman, varoitti perhettä, tänne ei ole turvallista jäädä. Hän itsekin lähti Iniöön. Sinne Wahlroositkin siirtyivät. Nauvossa oli toiminut suojeluskunta jo syksyllä 1917. Mutta yhteydet rintamaiden suojeluskuntiin olivat puutteelliset. Parikymmentä Nauvon suojeluskuntalaista oli helmikuun ensimmäisellä viikolla kokoontunut Iniön kansakoululla. Neuvonpidossa pohdittiin, mitä olisi tehtävä. Pohjoisesta oli kantautunut tieto, että Uudenkaupungin suojeluskunta ei ollut antanut punaisten yllättää. Wahlroosin ehdotuksesta nauvolaiset päättivät liittyä omana osastona Uudenkaupungin suojeluskuntaan ja ottaa nimekseen Saariston vapaajoukko (Skärgårdens Frikår). Wahlroosista tuli itseoikeutettu päällikkö. Jäitse lähdettiin kohti Kustavia. Siellä yhdytettiin uuskaupunkilaiset, jotka olivat joutuneet jättämään kaupunkinsa ja olivat matkalla Ahvenanmaalle. Wahlroos ei saanut heistä edullista käsitystä. Joukkonsa puolesta hän päätti: näiden mukaan ei mennä, palataan kotiin.
Kaksi viikkoa myöhemmin uuskaupunkilaiset kutsuivat Saariston vapaajoukon avukseen. Suojeluskunta oli yllätyksellä saanut Ahvenanmaalla aloitteen. Mutta resurssit olivat vähäiset, ja Ahvenanmaan miehittäneet venäläiset ryhdistäytyivät. Siksi vapaajoukon apu oli tarpeen. Saariston vapaajoukko sijoittui Ahvenanmaalla Vårdöhön. Vårdön rukoushuone oli päämajoituspaikka.
Siinä vaiheessa Ruotsi lähetti Ahvenanmaalle laivasto-osaston. Uudenkaupungin suojeluskunnan Ruotsi hoiti pois Ahvenanmaalta, vastoin Mannerheimin antamaa käskyä. Vårdössä asuvat vapaajoukkolaiset joutuivat nyt neuvonpitoon Ruotsin viranomaisten kanssa. Olisi tarvittu aseita ja kouluttajia. Vastaus oli tiukka ei. Ruotsi oli puolueeton Suomessa olevien vastakkaisten voimien välillä.
Tilanne muuttui, kun saksalainen laivasto-osasto nousi maihin Ahvenanmaalla. Saariston vapaajoukon edustajat luutnantti Wahlroosin johdolla pyysivät saksalaisilta aseita ja kouluttajia. Näiltä saatiin myönteinen vastaus.
Saksalaisille vapaajoukko esittäytyi valkoisena kaartina. Vapaajoukkolaiset olivat ulkoasultaan eriskummallisia - ainakin verrattuina säännöllisen armeijan joukkoihin. Sen päällikön, Wahlroosin, vaatevarasto oli pakomatkalla jäänyt puutteelliseksi. Täydennystä hän oli saanut saariston tuttaviltaan. Hänen ruumiinrakenteensa oli varsin pykninen, lainavaatteet olivat tiukkoja. Jalassa huopatossut, muuten talvilämpimät asusteet, päällä pinkki nahkatakki. Pahinta oli, että hän ei

hallinnut saksan kieltä. Vapaajoukkoon kuului kyllä useita saksantaitoisia, jotka toimivat tulkkeina.
Ensimmäinen neuvonpito oli ollut laivalla amiraalin ja hänen esikuntansa kanssa. Kouluttajiksi lähetettyjä upseereita piti olla vastassa Bomarsundissa. Tässä tilaisuudessa Wahlroos joutui tiukalle. Asiasta on kertonut silloin 13-vuotias Schaumanin tytär. Tyttö vietti riemulomaa - koulua ei ollut - kotiopettaja ei saanut häneen otetta. Hän seurasi läheltä, mitä tapahtui. Kun Wahlroos Vårdössä valjasti hevosensa, tyttö oli pihalla. "Wahlroosin setä kutsui ajelulle mukaan Bomarsundiin." Tytön ensin estellessä "Wahlroosin setä" oli toistanut:"Tule vain mukaan." Hänellä oli ehkä mielessä, että tytöllä oli saksan sanoja koulutunneilta tuoreessa muistissa.

Bomarsundissa Wahlroos ja tyttö vietiin majatalon saliin. Wahlroos kehotti tyttöä puhumaan saksaa. Tyttö valitti, ettei hän osaa muuta kuin "Ich weiss nicht." "Toista se jokaiseen heidän kysymykseensä. Voitetaan aikaa."
Kouluttajien päällikkö tulkkeineen ei ollut vielä tullut. Läsnä oli vain saksalaisia luutnantteja ja vääpeli. Nämä tiukkasivat,keitä vieraat olivat ja mitä aikoivat. Lopulta saapui paikalle vapaajoukon saksantaitoisia ja henkilöllisyydet selvisivät. Nuori saksalaisupseeri ei voinut olla tokaisematta:"Lystikäs joukko tämä valkoinen kaarti."
Muutamassa päivässä alkoi sovittu koulutus saksalaisen vääpelin johdolla Vårdön edustalla jäällä. Vapaajoukko järjestäytyi. Muodostettiin kaksi komppaniaa. Toiseen sijoitettiin ruotsinkieliset. Heidän komppaniaansa kuului kolme joukkuetta. Toiseen tulivat suomenkieliset, vain yksi joukkue. Jako oli välttämätön. Vääpelin komentosanat kaikuivat saksaksi. Ne oli tulkittava alokkaiden kielelle. Kahteen peräkkäistulkkaukseen ei ollut aikaa. Kumpikin komppania harjoitteli omalla kulmallaan, etteivät tulkkaukset sekaantuneet. Tässä vaiheessa Wahlroos oli ruotsalaiskomppanian päällikkö. Hänen tehtäväkseen jäi teoriatuntien pito.
Ahvenanmaalle tuli valkoisen Suomen edustajana sotilaskuvernööri. Hän oli eversti von Bonsdorff. Hän alkoi kehittää vapaajoukkoa. Siitä oli tehtävä pataljoona. Maarianhaminasta värvättiin yksi komppania lisää. Wahlroos määrättiin koko pataljoonan päälliköksi.
Ruotsista nuori kreivi, luutnantti C.A. Ehrensvärd saapui vapaaehtoisena Ahvenanmaalle ja liittyi vapaajoukkoihin. Hänestä tuli ruotsalaiskomppanian uusi päällikkö. Koulutuksen loppuvaiheessa pataljoonalta otettiin suojeluskuntalaisen vala. Pataljoona sai aseet. Mutta asut olivat edelleenkin siviililuokkaa: oli puukenkiä ja saaristolais-

ten hylkeennahkatossuja.
Huhtikuun alkuun tultaessa pataljoona teki tiedusteluhyökkäyksen Korppooseen. Pataljoonankomentaja Wahlroos oli tästä kokonaan ulkona. Hän oli perusteellisesti vilustunut ja oli korkeassa kuumeessa. Harjoituskenttänä olleella jäällä oli kevään edetessä aina vettä. Huopatossut olivat nyt terveydelle vaaralliset. Vastuu hyökkäyksestä jäi nyt Ehrensvärdille. Korppoon kartano ja kirkonkylä tosin vallattiin yllätyksellä. Mutta Lomin saarella ollut entinen venäläinen kasarmi oli punaisten vahvasti miehittämä. Sitä alivoimainen hyökkääjä ei voinut vallata. Ei myöskään uskallettu jäädä Korppooseen lähelle vahvoja vihollisvoimia.
Ennen seuraavaa hyökkäystä eversti von Bonsdorff järjesti komentosuhteet uudelleen. Wahlroos oli oleva koko saariston aluepäällikkö, suunnittelemassa ja ohjaamassa uusia suojeluskuntia, värväämässä alokkaita ja ohjaamassa niiden koulutusta.
Uusi hyökkäys tehtiin yhteistyössä saksalaisten kanssa ja saksalaisjohdon alla. Tarkoituksena oli täydentää Korppoon valtaus, myös Lomin kasarmin valtaus, sekä vallata Nauvo. Näillä retkillä Wahlroos ei ollut mukana. Mutta niiden onnistuessa laajenisi hänen valtapiirinsä melkoisesti.
Uusikin hyökkäys päätyi perääntymiseen osittaisen alkumenestyksen jälkeen. Kuitenkin lopputulos oli, että punaiset vetäytyivät saaristosta. Mahdollisesti olisivat vetäytyneet muutenkin. Saksalaiset olivat nousseet maihin Hangossa ja etenivät kohti Helsinkiä. Myös Ahvenamaalle tulleet saksalaiset siirtyivät Hankoon. Saariston vapaajoukko olisi saattanut liittyä Hangon joukkoihin. Wahlroos muistutti mieliin, että vapaajoukon tarkoitus oli alkuaan ollut vapauttaa Turunmaa. Niin vapaajoukko jäi saaristoon.
Punaiset poistuivat Paraisilta, ja vapaajoukko pääsi lähemmäksi tavoitettaan. 13.4.1918 pataljoona marssi Turkuun Ehrensvärdin johdolla ensimmäisenä valkoisen Suomen sotilasyksikkönä.

Jälleen Mouhijärvellä

Wahlroosille myönnetty virkavapaus nimismiehen virasta oli päättynyt 16.3.1918. Mutta toistaiseksi hänen nimismiespiirinsäkään ei ollut valkoisten käsissä. Sota-aikana hänelle annettu aluepäällikön tehtävä vaati suorittajaa. Vapaajoukon historia mainitsee, että Wahlroos lähetti uusia koulutettuja miehiä vapaajoukon riveihin.
Toisaalta nähtiin, millaiseen kuntoon punaisten jäljiltä eräät saariston kartanot olivat tulleet. Wahlroosin talo Mouhijärven Häijäässä oli ollut punaisten sotasairaala. Kiivaat taistelut olivat kulkeneet Mouhijärven yli. Paluu raiskattuun kotitaloon ei houkutellut.
Kun Mouhijärvi oli valkoisten käsissä ja punaiset olivat suurella ry-

tinällä poistuneet Vammalasta, tuli ratkaistavaksi, voiko lainkaan palata. Aluksi lähetettiin viesti: ei palata. Mouhijärveltä tuli vastaviesti: talonne kunnostetaan, lotat ja suojeluskuntalaiset ovat talkoilla puhdistaneet kaikki kapinan jäljet. Tosin koko karja oli menetetty; kaikki oli teurastettu.

Yrjö Sillman ei ainakaan ole ollut viransijaisena, ennen kuin 1921, silloin kesälomavuorottajana 1.7. - 1.8. Eri asia on, että hän alkoi vierailla sulhasmiehenä. 28.6.1923 Yrjö Sillman ja Mila Wahlroos vihittiin avioliittoon.

Luutnantti Wahlroosia ruvettiin vapaussodan päätyttyä puhuttelemaan majuriksi. Myös vapaajoukon pataljoonankomentaja Ehrensvärd sai Suomen armeijassa majurin arvon. Saariston aluepäällikkyys oli eräiden matrikkelitietojen mukaan ollut majurin vakanssi. Valtionhoitaja Mannerheim vieraili Tampereen valtauksen muistopäivänä Tampereella, tässä yhteydessä hän teki pikavierailun Mouhijärvelle. Siellä hän oli sisällä nimismiehen talossa. Suojeluskunta oli asettanut kunniarivistön talon pihaan. Kahvia oli vieraalle tarjottu. Mila Wahlroos, myöhempi rouva Sillman, on kertonut tarjoilleensa sitä valtionhoitajalle. Silloin lienee majurin arvo varmistettu.

Majurin arvon virallistamista vastaan puhuu kadettimatrikkeli; Finska kadettkårens elever och tjänstemän 1812-1960 Supplement III, (merkintä 1891 sisäänkirjoitettujen kohdalla) kadettmatrikelnummer 1410 "Wahlroos, Bror Otto Herman, underlöjtnant, länsman; aldrig inford i finska arméns rullor och sålunda ej officiellt befordrad till major".

Alkoi paluu siviilikomentoon. Vapaussodassa ja etenkin sitä edeltäneissä työläislevottomuuksissa lähellä olleelle sotilaskoulutuksen saaneelle miehelle sopeutuminen siihen, että entiset vastustajat on jälleen hyväksyttävä tasa-arvoisina kansalaisina, tuotti vaikeuksia. Tästä on osoituksena Väinö Tannerin kokemus Mouhijärven vierailustaan. Tanner ei ollut sekaantunut kapinaan. Siksi hän saattoi olla uudelleen luomassa sosialidemokraattista puoluetta. Mutta puolue ei saanut toimia Mouhijärvellä.

Muistelmateoksessa (Kahden maailmansodan välissä) Tanner kirjoitti: "Mouhijärvellä pitäjää hallitsi hyvin voimakas nimismies, 'majuri' Wahlroos (tsaari-Venäjän luutnantti), joka tahtoi säilyttää toimialueensa kaukana uusien aatteiden ulottuvilta. Nimismies oli kieltänyt sosialidemokraattisia puhujia saapumasta kuntaan --". (puhuja heitettiin rekeen, jossa vietiin kunnan rajalle ja sanottiin, ettei saisi enää tulla). -- (Tanner tuli itse pitämään kokousta). "Tulin kokouspaikkaan --. 16.4.1920 tupaan oli saapunut muutamia kymmeniä henkilöitä. Tervehdittyäni istahdin keinutuoliin ja aloin kertoa

tyynesti ja rauhallisesti, mitä edellisenä vuonna ja sen jälkeen oli tapahtunut ja mihin nyt oli pyrittävä.
Kokous sujui aluksi rauhallisesti ja mukavasti. Sitten avautui ovi ja sisään astui suojeluskuntapukuinen nuori mies, joka kysyi, mitä kokousta tuvassa pidettiin. Nousin keinutuolista ja astuin muutaman askeleen nuorukaista kohti. Kysyin, kuka hän oli, ja kehotin häntä heti poistumaan, koska tuvassa pidettiin kokousta. Nuorukainen pyörähtikin hyvin nopeasti ympäri ilmeisesti peläten jotakin voivan sattua hänelle.
Pian ovi temmattiin uudestaan auki ja sisälle ryntäsi miehiä, jotka mitään puhumatta nykäisivät minut tuoliltani, tarttuivat monin kourin minuun käsiksi, osa hieman kuristellenkin, ja raahasivat minut pihalle.
Ulkona oli suuri joukko ilmeisesti suojeluskuntaan kuuluvia miehiä. Siellä alkoi tavaton rähinä. Nimismies Wahlroos ravisteli minua käsi revolverin liipasimella ja joku toinen hakkasi kiväärin perällä. Aivan korvani juuressa ammuttiin neljä laukaustakin. Tarkoituksena ei kuulemma ollut koskea minuun, vaan paukutella 'yleisen kunnioituksen osoitukseksi '. Yleisön keskuuteen levisi jo tieto, että minut oli ammuttu. Jonkin verran minua mukiloituaan miehet kuljettivat minut takaisin tupaan. Väki oli sinä aikana ehtinyt hävitä, osa ovesta, osa ikkunoista.
Wahlroos istahti pöydän ääreen ympärillään joukko miehiä jonkinlaisena lautakuntana. Siirryttiin suoraan asiaan. Wahlroos kysyi, kuka olin ja mitä minulla oli asiaa. Sanoin, että olin osuusliike Elannon toimitusjohtaja, kansanedustaja ja entinen senaattori ja että asiani oli selvittää poliittista tilannetta paikkakunnan väestölle. Nimismies hämmentyi eikä jatkanut enää kyselyään. Huomautin, että jos tämä oli ainoa nimismiehen kaipaama tieto, aioin lähteä pitämään johtokunnan kokousta, sillä työväenyhdistys oli juuri perustettu ja sen johtokunta istui sivuhuoneessa. Otin pöydältä lampun mukaani, pyysin anteeksi poistumistani ja menin kokoukseen. Sivuhuoneessa sitten jatkettiin työväenyhdistyksen toiminnan suunnittelua. Sen jälkeen ei tapahtunut mitään. Wahlroos seurueineen poistui. Vähän ajan kuluttua meidänkin kokouksemme päättyi, ja minä lähdin toiseen taloon, josta minulle oli varattu yösija."
Tanner ilmoitti asiasta sisäministeri Albert von Hellensille, läänin maaherralle ja sanoi nostaneensa oikeusjutun Karkun käräjillä. Mutta käräjillä Tanner ei saanut oikeutta. Hänen todistajansa selitettiin jääveiksi. Asia lykättiin, mutta seuraavissakaan istunnoissa ei tapahtunut kummempaa. Hovioikeus eikä edes korkein oikeus eivät muuttaneet päätöstä: syyte hylättiin ja asianosaiset vapautettiin.

Karkun käräjäkunnan tuomiokirjasta vuodelta 1920 selviää, että Tanner muistaa väärin. Maaherra toki määräsi Tyrvään kihlakunnan kruununvoudin nostamaan syytteen Wahlroosia ja eräitä suojeluskunnan jäseniä vastaan sekä asetti tutkijakunnan selvittämään, mitä oli tapahtunut. Käräjäin pöytäkirjaan kertyi näistä tutkimuksista parisataa sivua. Häijään työväenyhdistyksen jäsenet olivat 1920 armahduslain nojalla ehdonalaiseen laskettuja, joiden ryhtymyksiä nimismiehen oli velvollisuus valvoa. Pöytäkirjaan liitettiin maaherran kirjeet, joissa oli tähdennetty, että ehdonalaisten valvontaa ei saanut lyödä laimin. Ainoa toteennäytetty laittomuus nimismiehen toiminnassa oli, että hän oli turvautunut suojeluskunnan apuun käyttämättä lain edellyttämiä muodollisuuksia.

Uusia murroksia

1920-luku oli myös kieltolain aikaa. Mouhijärvellä viinaongelmia oli ollut ilman kieltolakiakin. Jo 1917 ja 1918 käräjillä oli tuomittu viinan salapolton vuoksi. Kieltolakiaika toi lisäksi salakuljetuksen ja salakaupan. Ottakaamme vuoden 1931 käräjäasioista muutamia poimintoja:

porilainen kauppias oli ajanut juopuneena autoa Mouhijärvellä ja aiheuttanut ruumiinvamman;

mouhijärveläinen nahkuri tuomittiin ammattimaisesta viinanmyynnistä toistamiseen. Viinankätkö oli löytynyt lattian alta, päälle oli sijoitettu nahkakäärö.

Autolla oli kuljetettu erä alkoholipitoista ainetta, auto löytyi, sen tuntomerkit sopivat Helsingissä toimineen kieltolainvalvojan laatimassa pirtuautojen luettelossa oleviin. Syytetty selitti, että auto oli häneltä juuri varastettu, hän oli tehnyt katoamisilmoituksenkin, varkaat olivat väärinkäyttäneet hänen autoaan. Syyttäjä pyysi lykkäystä tuodakseen uusia todisteita.

Eräältä henkilöltä tavattiin 250 grammaa spriitä, tuomittiin 15 päiväsakkoon.

Toinen oli myynyt spriitä, sai 100 päiväsakkoa. Pöytäkirjaan nämä tapaukset vietiin valmiiksi painetulla lomakkeella, johon vain lisättiin tavattu spriimäärä ja päiväsakkojen määrä. Seitsemän ja puolen litran spriimäärä tuotti 75 päiväsakkoa.

Eräs henkilö oli häirinnyt juopuneena rauhaa, pääsi 20 päiväsakolla.

Muuatta avioparia syytettiin spriinmyynnistä. Asianajaja yritti väistää vaimon osalta syytteen; syyte oli näet luettu järvellä, haastemies istui omassa veneessään, haastettava omassaan. Haaste todettiin kuitenkin oikeaksi. Mutta silti asia lykättiin.

Toisessa jutussa jälleen juopunut oli aiheuttanut häiriötä. Tuomittiin 20 päiväsakkoa.

Uudessa jutussa oli yhdistetty alkoholin kuljetus, hallussapito, alkoholikätkö (10 litraa metsässä), 75 päiväsakkoa.

Oli myös lievä tapaus: vain 50 grammaa alkoholia, laiton hallussapito, tuli 10 päiväsakkoa.

Eräät yhtiömiehet olivat osallistuneet viinan keittoon ja myyntiin. Valmistaja sai 100 päiväsakkoa, myyjä 175 päiväsakkoa, kun oli toistamiseen tuomittavana; ensikertalainen sai 75 päiväsakkoa; yksi yhtiömiehistä jäi saapumatta oikeuteen, sai 15 päiväsakkoa poissaolosta.

Muuan autoilija oli juopuneena pelästyttänyt pyöräilijän, että tämä heittäytyi ojaan, mutta siitä huolimatta auto kaatui hänen päälleen. Tarkempien selvitysten saamiseksi tuli lykkäys.

Eräät talollisen pojat olivat todistajina viinan myynnissä, olivat ostaneet salakauppiaalta, 40 mk / litra, heidän saamansa todistajanpalkkio oli 30 mk.
Kieltolain 16 pykälän vastainen teko (alkoholin hallussapito) aiheutti 10 päiväsakkoa, á 10 mk.
Rikoslain 43 luvun 6 pykälän vastainen teko (juopumus) aiheutti 15 päiväsakkoa, á 10 mk.
Edellä mainitut talollisen pojat olivat ostaneet toiseltakin salamyyjältä, mutta tämä jäi saapumatta oikeuteen ja sai sakot poissaolosta.
Erään viinanmyyjän vaimo oli syyllistynyt, myönsi toimineensa välittäjänä, maksua oli saanut 40 mk / litra.
Uudessa jutussa kaksi talollista oli haastettu todistajiksi. Mutta näiden todistus oli niin pyöristetty, että asia oli lykättävä uusien todistajien saamiseksi.
Toisessa tapauksessa syyttäjä jätti todistajat kuulematta, kun myyjä myönsi rikoksensa. Palkkiot todistajille myyjän kuitenkin piti maksaa.
Uudessa tapauksessa toinen syytetty väitti, että hän ei syytteessä mainittuna aikana ollut syyllistynyt viinan myyntiin. Mutta todistaja vakuutti, että oli ostanut myyjältä juomia 70 mk / litra ja 15 mk / motti. Myyjälle toiskertaisena määrättiin 200 päiväsakkoa, á10 mk tai 180 päivää vankeutta ja todistajain palkkiot maksettavaksi.

Nämä poiminnot olivat yksiltä käräjiltä.Viinan vaikutusta epäiltiin samojen käräjien pahimmassa liikenneonnettomuudessakin. Puhelinkeskuksenhoitaja oli lainahevosella poistunut elokuun illassa pidoista. Samoista pidoista oli lähtenyt moottoripyörällä lääketieteen ylioppilas. Kuitenkin hän oli jo ajamassa hevosajoneuvoa vastaan ja törmäsi hevoseen. Poika syöksyi pyörältä ojaan ja saamiinsa vammoihin kuoli myöhemmin. Onnettomuspaikalle saatiin poliisikonstaapeli. Kulkuneuvojen sijainti onnettomuustilanteessa piirrettiin kartalle ja esitettiin oikeudessa. Se on ikuistettuna oikeuden pöytäkirjassa. Hevonen vahingoittui pahoin. Poliisi ampui sen lopettaakseen sen kärsimykset. Ylioppilaasta lääkäri todisti, että hän ei tutkiessaan havainnut, että poika olisi nauttinut alkoholijuomia. Pojan isä syytti onnettomuudesta tottumatonta hevoskuskia. Kun oli huomautettu, miksi moottoripyörällä ei ollut valoja, oli hankittu helsinkiläiseltä katsastusmieheltä lausunto, ettei kesäiltana sellaisia välttämättä tarvittu. Syyllisyys ei yksillä käräjillä selvinnyt.
Viinatapauksia oli kaikilla käräjillä. Viranomaisten turhautumisesta kertoo se, että oikeuden pöytäkirjaan merkittiin virkaa toimittavan nimismiehen lausuma: pirtuautoa tiedettiin olla vastassa, virkaa toimittava nimismies (muuan poliisikonstaapeli) oli täydessä virka-asussa heiluttanut autolle punaista lippua, mutta tämä vain pysähtymättä ajoi ohi. Näin vielä 1931. Mutta seuraavana vuonna kieltolaki kumottiin.
1930-luvulla yleistyivät konkurssijutut. Vapaussodan jälkeen yhteiskuntarauhaa oli varmennettu luottamalla Suomen tulevaisuus terveen talonpoikaisluokan varaan. Mouhijärven talolliset olivat luottaneet

puutavarakaupan menestykseen. Eräät olivat yhteistoimin perustaneet sahalaitoksia. Niiden velkoja olivat taanneet nekin, jotka eivät olleet yhtiömiehiä. Kun sahatavaran menekki romahti, velat jäivät maksamatta. Pankit alkoivat vaatia saataviaan takaajilta. Näin Mouhijärvenkin tilat vaihtoivat omistajia. Tilat myytiin velkojen maksamiseksi. Moni nimismies Wahlroosin suojeluskunta- tai metsästysseuratoveri menetti vanhan sukutilansa. 1930 syyskäräjillä käsiteltiin 18 pykälässä konkurssiasioita. Nimismies Wahlroosin sanotaan väistelleen läheisten tuttaviensa pakkohuutokauppoja ottamalla virkavapautta. Sijaisena toiminut poliisikonstaapeli joutui hoitamaan ikävän jutun. Pakkohuutokauppojen tulva saattoi 1930-luvulla vaikuttaa pelottavalta. Yhteiskuntarauhaa oli rakennettu terveen talonpoikaisluokan varaan. Oli pelättävissä, eikä yhteiskunnan perusta kestäkään.

1920-luvulla valtamaanteiden hoito siirtyi manttaalimiehiltä valtion viranomaisille. Mutta Mouhijärven tiet olivat edelleenkin vanhalta hevosajoneuvojen kaudelta: mutkikkaita ja mäkisiä. Autoliikenne kuitenkin tunkeutui näillekin teille. Liikennettä valvomaan perustettiin 1930-luvulla poliisi- ja nimismiespiirit ylittävä liikkuva poliisi ("lentävät"). 1930-luvulta kerrottiin Mouhijärveltä, että liikkuvan poliisin maantiepartio oli Mouhijärven kohdalla pysäyttänyt auton ja kysynyt ajokorttia. Pysäytetty oli vastannut: "Olen tämän piirin nimismies." Partio:"Vaikka olisitte maaherra, ajokortti on oltava." Ei ole varmaa, että tapaus koskisi Wahlroosia. Saattaa olla kysymys hänen seuraajastaan. Virka oli julistettu haettavaksi 1934 marraskuun 19 päivänä kello 12 mennessä. Läänin maaherra oli määrännyt vanhemman poliisikonstaapeli Arvo Kivelän virkaa tekevänä hoitamaan nimismiehen virkaa toistaiseksi, kunnes sanottu virka täytetään ja nimitettävä siihen ryhtyy (AL 25.10.1934). Oli toki Otto Wahlroosilla viimeisinä vuosinaan ollut auto. Hänen teettämänsä jämerä autotalli seisoo vieläkin paikallaan entisessä nimismiehen talossa.

Nimismies Wahlroosin terveys alkoi horjua. Hän ei enää jaksanut kulkea suojeluskunnan harjoituksissa. Kuolinuutisen laatija nimenomaan muistuttaa, että hänen oli ollut pakko jäädä suojeluskunnan kannattajajäseneksi. Samoin metsästystoverit olivat jääneet vaille hänen seuraansa. Saariston vapaajoukon jäsenet olivat lahjoittaneet hänelle Turun saaristomeren saaren (Konungskär) metsästys- ja kalastuspaikaksi. Vieraskäyntimerkinnöistä ilmenee, että myös Mannerheim oli käynyt siellä. Näistä merkinnöistä johtunee, että eräissä tiedoissa (HBl 20.9.1987) saarta nimitetään Mannerheimin metsästyspaikaksi. Omaiset vakuuttavat kuitenkin, että se oli ollut nimismies Wahlroosin metsästys- ja kalastuspaikka.

Nimismies Wahlroos oli siirtämässä suuriruhtinaskunnan virkavaltaisuu-

den perinnettä itsenäisen Suomen tasavaltaan. Kansanvaltaan eivät kaikki virkavallan otteet olleet sopivia. Tasavallalta puuttui korkea esivalta, jollaiseen keisarikaudella oli totuttu. Presidentti Svinhufvud ehkä parhaiten vastasi sellaista. Vuonna 1934 nimismies Wahlroos saattoi nukkua kuolonuneen uskoen Ukko-Pekan jämäkkään johtoon. Häntä eivät enää päässeet järkyttämään kansanvaltaisen presidentti Kallion ajat tai kansanrintamahallitus, jossa yhtenä ministerinä olisi ollut Väinö Tanner. Ehti tosin Tanner olla jopa pääministeri jo Wahlroosin eläessä. Mutta Ukko-Pekan eläessä ei sellainen toistuisi. Uusi kausi oli tulossa. Silloin maahan oli kasvamassa uusi tasavaltaan sopeutunut virkamieskunta.

Ludvig Lindström, Skärgårdens Frikår (1918)

Suomen vapaussota vuonna 1918, III (1922)

Erkki Sarkki, Saariston vapaajoukko Suomen vapaussodassa 1918 (käsikirjoitus kirjoittajalla)

Erkki Sarkki, Kun Väinö Tanneria mukiloitiin Mouhijärvellä (julkaist. Mouhijärven Joulussa 1988)

Väinö Tanner, Kahden maailmansodan välissä (1966)

Tyrvään tuomiokunnan eri käräjäkuntien pöytäkirja 1917-1918, TMA (Turun Maakunta-arkisto)

Karkun ym. kuntain käräjien pöytäkirja 1920; 1930; 1931, TMA

Släktregister för släkten Sonska-Wahlroos, enligt hovrådet Achilles Wahlroos´anteckningar kompletterad av Walter Gallén(1942)

Släkten Weman (Sukukirjan lainasi ystävällisesti hammaslääkäri Kristina Wahlroos luettavaksi)

Porin lyseo 1879-1954 (1954)

Helsingin normaalilyseon matrikkeli 1867-1967 (1967)

Valtiokalenterit 1870-1918

Finska kadettkårens elever och tjänstemän 1812-1960, Supplement III

Hufvudstadsbladet n:r 99, 18.5.1938; n:r 287, 24.10.1934; 19.10.1934; 18.7.1987; 20.9.1987; (HBl.)

Åbo Underrättelser n:r 94,6.4.1919; n:r 132, 18.5.1958; (ÅU)

Aamulehti n:o 282, 19.10.1934; 24.10.1934; 25.10.1934; (AL)

Kertojat:
hammaslääkäri Kristina Wahlroos, Häijää (Mouhijärvi)

lehtori Kalle Sillman, Kajaani

rouva Dagny Schauman, Nauvo

Kaarlo Haapanen

"SUOMALAISET TIETO-SANOMAT"
Antti Lizelius 1707 - 1795

Sukututkimusasiakirjoja penkovalle käy usein kuin Ison Tietosanakirjan selaajalle: etsit muuta, innostut hakemaan aivan toista, uppoudut hakemaasi ja perätipä unohdat, mitä hakea alunpitäen piti.

Näin kävi minullekin. Muuta hain, toista löysin.

Vammalasta, Vanhan Kirjan päiviltä viime kesänä tavoitin aivan poikkeuksellisen kiinnostavia kirjoja (ihmisiä ym.) kuten tämäkin: -Otava 1925-"Poimintoja Wanhemmasta Suomalaisesta kirjallisuudesta.", W.Tarkiainen (jonka vaimo on kirjoittanut mm. "Tohvelisankarin Rouva"-teoksen) ja O.J.Brummer. Kirja on painettu fraktuuralla - muuten samana vuonna, jona tämän kirjoittaja suoritti loppututkinnon Karstulan Kierämäen kiertokoulussa ja tutustui kirjasinlajiin nimeltä fraktuura. Haettua ei löytynyt, mutta tämä kuin seuraa:

"SUOMALAISET TIETO-SANOMAT
Syys-kuussa, Wuonna 1775

Asuvaiset Ahuisimmat (ahkerimmat)
Suomen Suuresa Salosa
Mieltykähät Mieluisesti
Oppimahan Omillanne
Suomen Selvillä Sanoilla,
Lukemahan Lausumahan
Toimehenkin Tuottamahan
Toimituxia Tylyjä
Tietojakin Toimenpita
Sanomitta Sanowita,
Kirjan Kautta Kuuluvita,
Kuuluwita Kaikuwita,
Meijän Maamme Manterilla,
Satamilla Saarikoilla,
Moisioisa Muhkehisa (Moisio = kartano ym.)
Majoisa Myös Matalisa.

x x x

Paljo ja monenkaltaisia tietoja, koetuxia, ojennuxia ja parantamisen muotoja Huonen-Hallituxen menoisa on tosin kyllä muilla kielillä julistettu; Mutta

Suomen kielellä ei ole paljo muuta annettu tietä, kuin se rahtu, mitä ajantiedoisa eli Almanakoisa kerta kunakin wuotena kirjoittan, jonka tähden myös niille Suomalaisille, jotka ei muita kieliä ymmärrä, senkaltaisista julistuxista sanken vähän hyötyä on. (Huonen-Hallituxen = talouden)

. . .

Näitä Tieto-Sanomita annetan ulos, kirjan painamisen kautta, kahdesti kuukaudesa, juuri tämmöizesä muodossa kuin nämä alkulehdet näyttävät; jotka tekee wuodesa 24 kappaletta ja maxavat kaikki yhteen, eli koko kokous Neljä Talaria ja 16 äyriä Kupari-rahaa, joka raha tulee edeltäkäsin wuoden alusa maxettavaxi; ja annetan kullekin wakutus kirja, niin, että hän joka kahden wiikon perästä saa ottaa ulos sen walmistetun kappalen, Jos ostajita ilmestyy, koolta (paljon-runsaasti), niin nämät tulewat aljettavaxi tulewan wuoden alusa."

Tekstissä on lukuisia, kielestä jo kauan sitten kadonneita sanoja kuten "... niitten muista kielistä W u o r o t t u i n = lainattujen)" ja "... Näisä kaikisa w a i t e l o i t a n (= kaivataan, tarvitaan) toimellisten, ymmärtäwäisten, ja hywinpäin ajattelewaisten Suomalaisten ystäwällisiä muistutuksia (muistelmia) ja omia koetuxia, nijn yhteiseltä kansalta kuin muiltakin, jotka muistutuxet ja koetuxet myös näisä Tieto-Sanomisa julkisexi tehdän, ynnä niitten nimein kansza, jotka parhaita koetuxia tehnet owat, niin myös paikkain mainitsenisella".

Että sama ongelma tuntuu olleen Antti Lizeliuksellakin kuin tämän lehden toimituskunnallakin: "Että kirjoittakaatten muistutuxianne ja koetuxianne Orpanaan, niin saatte nimenne julkisexi."

Kaarlo Haapanen

Uusi lehdenteko-idea, toimituskunta on hyvä ja sen näytetyö oli kiitoksen arvoinen. Että hyviä toimetuxia vaan toimituskunnalle.

No 361. Hywiä-Rooneja.

(Rän.)

Sitte kuin 9 munan-ruskuaista ja 4 luotia pienennettyä sokeria owat yhteen wispilöityt niin kauwan että owat kangistuneet, lisätään niihin 3 jumprua nuorta taaletta, 3 lusikallista suolattua woita, 1 tee-lusikallinen pienennettyjä kaartemummoja ja sitruunin keltanen kuori. Tähän waiwataan sitte niin paljon nisujauhoja että se saadaan wetelääsi taikinaksi, jona se paakkelsi-pyörimellä kaulataan pöydällä ohueksi. Tästä leikellään paperi-nitalla tasasesti rooni-raudan täyttäwiä palasia, jossa ne paistetaan, sitte kuin rooni-rauta ensin on hywin lämmitetty ja woideltu walkosella waksilla ensimäisen roonin paistamiseksi.

Helvi ja Raimo Vasara

Perunkirja Hujulta vuodelta 1759

Perunkirjassa on kuolleen emännän omaisuuden luettelointi ja hinnoittelu ajan tavan mukaan hyvin selostettuna, ja sen jälkeen on suoritettu velkojen ja toimitus- ym. kulujen laskutoimitukset sekä perinnön loppuosan jako perillisille niillä perusteilla, jotka laissa säädetyt olivat.

Kuvaus kertoo tarkasti myös sen ajan maatilan esineistön, vaatteiden ja karjan määrän sekä kuvailee niiden laatuja ja hinnoittelun avulla keskinäisen arvostuksen.

Karjan arvo tuntui Hujulla muodostavan perinnöstä suurimman osan, vaikkei lampaita pienempiä ole laskettu mukaan. Vaatteet tuntuivat olevan aivan toisessa arvossa kuin nykyisissä perunkirjoituksissa. Mitään ruokatavaraa ei luetteloon ole otettu, liekö syynä ns. pula-ajan, pikkuvihan läheisyys.

Valokopio on Turun maakunta-arkistosta. Perunkirjan suomennoksen on laatinut maisteri Helvi Vasara.

Seuraavilla sivuilla on po. perunkirja sijoitettu kokonaisuudessaan pienenettynä siten, että vastaava suomennos on myös samalla aukeamalla. Tähän päädyttiin lehden toimituksessa sen takia, että jokainen sukututkija voi löytää omien esivanhempiensa perunkirjoja, mutta niiden tulkinta saattaa jäädä aukolliseksi vanhan käsialan ja/tai vanhojen jo käytöstä poistuneiden nimikkeiden takia ja että tämä valmiiksi tulkittu perunkirja voisi kenties olla apuna niiden ymmärtämisessä. Toimitus on luvan saatuaan muuttanut joitakin käännöksiä asiantuntijoita kuultuaan.

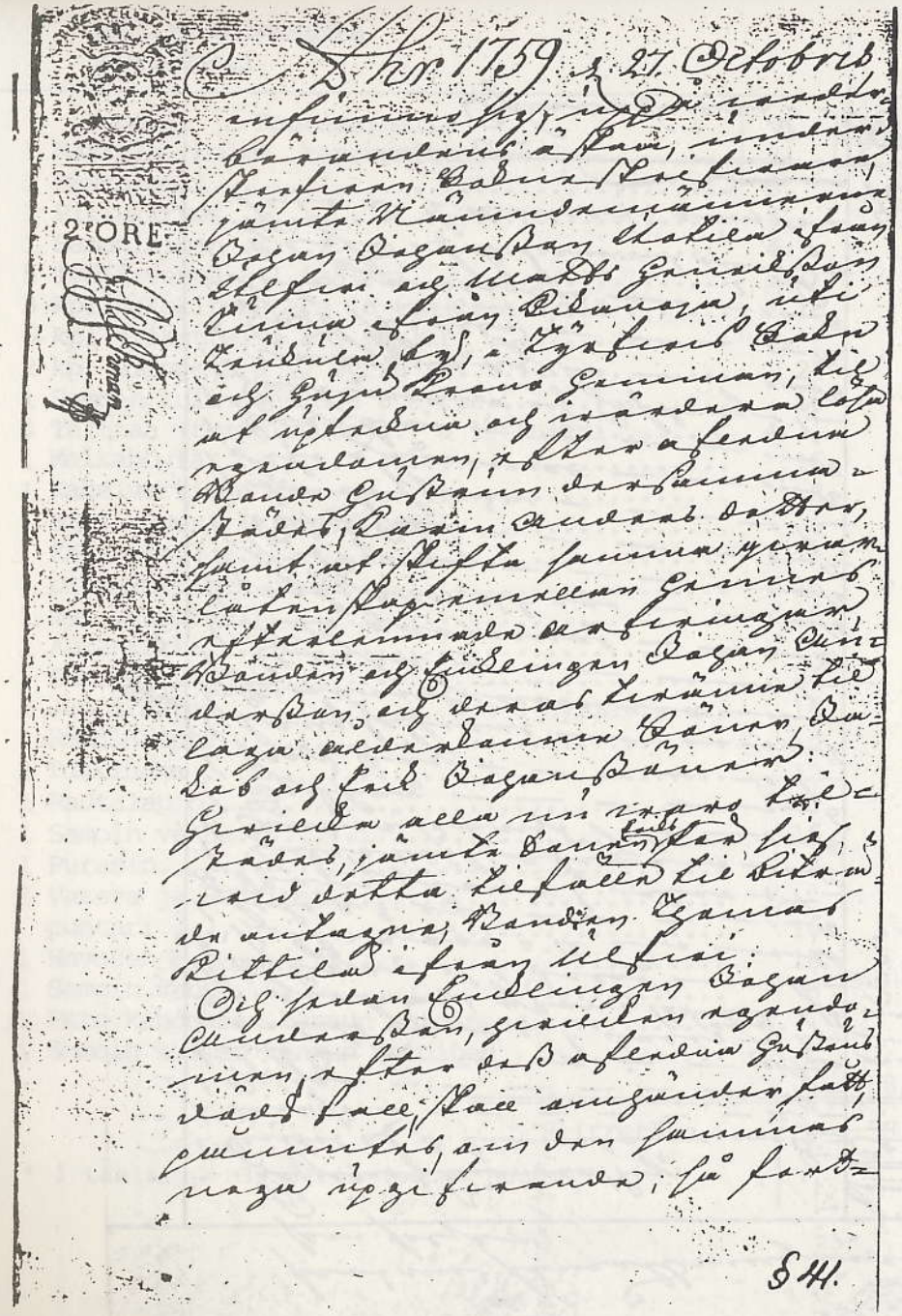

Vuonna 1759 Lokakuun 27.päivänä
saapuivat, asianomaisen
pyynnöstä alle-
kirjoittaneet: Pitäjänkirjuri,
sekä Lautamiehet
Juho Juhonpoika (Johan Johansson) Uotila
Ulvista (Ulfvi) ja Matti Heikinpoika (Matts Henriksson)
Tuina Kiikanojasta (Kikanoja)
Teukkulan (Teukula) kylään, Tyrvään (Tyrfvis) pitäjässä
ja Hujun Kruunun Tilalle
kirjoittamaan ylös ja arvioimaan irtaimen
omaisuuden vainajan
Talonpojan Vaimon mainitusta
talosta, Kaisa Antintyttären (Karin Andersdotter) jälkeen,
sekä jakamaan sama jää-
mistö hänen
jälkeenjättämiensä perillisten kesken,
Talonpoika ja Leskimies Juho An- (Johan An-)
tinpoika (derson), ja heidän kaksi
lailliseen ikään tullutta Poikaansa, Jaa- (Ja-)
koppi (kob) ja Eerikki Juhonpojat (Erik Johansöner):
jotka kaikki nyt olivat läs-
nä, sekä poika Eerikin (Eriks) omasta puolestaan,
tätä tilaisuutta varten avustajak-
si hankkima, Talonpoika Tuomas (Thomas)
Kittilä Ulvista (Ulfvi).
Ja kun leski Juho (Johan)
Antinpojalle (Andersson), joka omaisuu-
den, vaimovainajansa
kuolemantapauksen jälkeen, oli saanut haltuunsa,
huomautettiin, että tämän oli siitä
tarkoin ilmoitettava, niin jat-

Fest- und Privatbeleuchtung

Kappeln Quarnbek

1. Kitte à 3. Lammas um	8.	
1. Dänzer	5	
1. Wilsper	4	
1. Pilo	4	
5. wahlte Spar à 1. daler	5	
14. gewöhnl. Spar à 16 Schill.	7. 16	
6. B. Spar à 1. daler	6.	
2. B. Kinäger à 12. ören	24	
1. Pilo à 8. ören	16	
4. Stangjärn à 1. daler	4.	
1. Eduards Kabinett	16	
1. Caudis Bunzl Pilo	8	
1. Geibläs	6	
1. Land Gas	1.	
1. Lang Gläser	16	
1. Gerassenzammaan	16	
1. Teogbie	1.	
1. Pilo gammal	24	
2. Waltjärn à 8. ören	16	
1. Kistjärn	16	
1. Röd Gala	1.	
1. Fäuspada	16	
1. Pilo gammal	8	
1. Guzzbär	1.	
1. Gaskumaan af Gestäng	1.	
1. Vragedrag	16	
1. Gas Kinella	16	
1. Pilo gammal	8	
1. Gazta af 6. Lammas um	6	
1. Pilo 3. Lammas um	2	
		58 26
Ofverförd		58 26

2 ORE

Ofverförd		58 26
2. Kid Kag		
2. B. Gas à 8. ören	16	
1. Landstinna	1	
1. Pilo minder 96	6	
1. Cämbaan	16	
6. B. Minäd Bytter à 4/	1	
1. Lift Lina mid Lad	24	
1. Clay Lina	16	
1. Spinnäd	2. 16	6. 20
Cöln- und Kielgas		
1. Kab Berda	1. 16	
3. B. verbatt Berder à 1. daler	3	
2. B. Rytlinger à 8. ören	16	
1. par Kämmer mid Lang	3	
1. Kind Sadel mid de Liebgas	2	
1. par Hæider mid Lab ammer	24	
1. par Hæmmer dito à 16/	1	
2. B. Gas Reiger à 1. daler	2	
2. B. Gantzer à 16/	1	
1. Os	1. 16	16. 8.
Lidenigen und Jungdäder		
1. Dartmaaleman mid	6	
1. gammal grö Pilo	5	
1. Pagel maaleman mid	5	
1. Lind Kind Wigsta	4	
1. par Jeels mantler	16	
2. Jungelärstt Gaeb à 8. ören	16	
2. Kiarter af groft Lärft à 24/	1. 16	
1. par Bräunpar	1	25. 16
Diverse Waaren		
7. ocmar Stöt maaleman à 1 Ct	7	
5. ocmar Kläm gamb Lärft à 36/	1. 8	
1. Handspraan	2	10. 8
Ofverförd		111. 14

kettiin toimitusta
seuraavasti

		Kup.rah. C^{r}	/:
Kupari- ja Rautaesineitä			
1 Kattila kolme kannunmittaa	8.		
1 Rautakanki	5.		
1 Piilukirves	4.		
1 Samanlainen	4.		
5 Työkirvestä a 1 taaleri	5.		
3 kpl hakokirvestä a 16 ~~taaleria~~ äyriä *	1.16		
6 kpl viikatteita a 1 taaleri	6.		
2 kpl sirppejä a 12 äyriä	24		
1 Samoin kuin edellä a 8 äyriä	16		
4 Talttaa (temppirautoja?) a 1 taaleri	4.		
1 Malkahöylä	16		
1 Kaksivartinen nma	8		
1 Naulanäveri (vintilä,pora)	6		
1 Käsisaha	1.		
1 pitkävartinen hanko	16		
1 myllyvasara(?)	16		
1 Aurankärki	1.		
1 Samoin, vanha	24		
2 Juurirautaa a 8 äyriä	16		
1 Ruodinrauta	16		
1 Tukkihaka	12		
1 Rautalapio	1.		
1 Samoin vanha	16		
1 Purasin	8		
1 Vasara ja Hohtimet	1.		
puntari	16		
1 Hevosen kulkunen	16		
1 Samoin vanha	8		
1 Pata kahdeksan kannun vetoinen	8.		
1 Samoin kolmen kannun vetoinen	2.		
			58.26
Siirretään...			58|26

* 1 taalari = 32 äyriä (suom. huom.)

siirretty.....		5	8.	26
Puu Tavaraa				
2 kpl Saaveja a 8 äyriä	16			
1 juomatynnyri	1.			
1 Samoin pienempi vanha	8			
1 Ämpäri	4			
8 kpl maitoastioita a 4 äyriä	1.			
1 Kala Tiinu kannellinen	24			
1 taikina Tiinu	16			
1 Rukki	2.16			
			6.	20
Ajo- ja Ratsastuskalustoa:				
1 matkareki	1.16			
3 kpl työrekeä a 1 taaleri	3.			
2 kpl takarekeä a 8 äyriä	16			
1 pari katettuja rattaita	3.			
1 puinen satula tarvikkeineen	2.			
1 pari länkiä niinisiteineen	24			
2 paria huonompia samoin a 16 äyriä	1.			
2 kpl Hevos Auroja a 1 taaleri	2.			
2 kpl Äkeitä a 16 äyriä	1.			
1 Ies	1.16			
		1	6.	8
Leskimiehen pitovaatteita				
1 musta sarkatakki	8.			
1 vanha harmaa samoin	5.			
1 mustat sarkaliivit	5.			
1 koirannahkainen lakki	4.			
1 pari villakäsineitä	16			
2 pitkää palttinaista kaulahuivia a 8 äyriä	16			
2 paitaa karkeasta palttinasta a 24 äyriä	1.16			
1 pari sukkia	1.			
		2	5.	16
Sekalaista				
7 kyynärää harmaata sarkaa à 1 D^{r}	7.			
5 kyynärää rohdinpellavakangasta a 8·/·	1. 8			
1 Käsimylly	2.			
		1	0.	8
siirretään...		11	7.	14

Öfverföring		117 14
Lefvande Qvickfä gangdelän		
1 H. gammal Rad vallmant Qvigt	4 —	
1 gammal brant Dito — —	1 16	
1 Ung Dito — —	1 —	
1 En Rödbrun gles Ko	2 16	
1 H. Kvigor Dito — —	1 16	
1 brant vallmant Dito	2 —	
1 brant Tammest ungtö	2 —	
1 brant Tackt — —	6 —	
1 servit — — —	1 —	
1 Svarfte Gutna — —	16	22 —
Tång Kreatur.		
1 gammal agna — —	2 —	
1 ung ungna — —	5 —	7 —
Fåror		
1 gammal Wåland — —	60 —	
1 Lamm Dito mindre —	36 —	96 —
Hästar.		
2 Oxar a 30 daler — —	60 —	
1 Dito mindre — —	24 —	
1 Ko — — — — —	18 —	
1 gnigg — — — — —	18 —	
1 Kalf — — — — —	5 —	
1 get — — — — —	2 —	
3 P. Lägr a 3 daler —	9 —	
1 Dito mindre —	1 16	
1 Bugga — — — —	8 —	
2 P. Dito mindre a 6 R.	12 —	
2 P. gnisar a 1 daler —	2 —	153 16
Summa Inventarii		395 30

Å Qvittning
Lite Bondens Lill Utsäd i sin
Rägjärdi å dette Brodgårds
Hedegård — — — — — — 30 —
Lite de Lattiga efguin — — 16
Åtskillnigt Brukningsredskap
ins antrade efter dette
Instrumenta- samt Bruge
Lade Tapprat Lösa fodträ
cad a 7 dar, tillsammans 8 —

Summa efvanstående 38 16

Ordan förregående efvanstående
Lattiga eftta daler 16 ör i den
Summa Inventarii Tvegjundrade
Vittiga Sex daler 30 ör efterom
gro, återstoderna en Summa
gunna innehålla till dessing
Tvegjundrade Femtiga Ett
daler 14 ör, Begravnings Lägg
dessa Tudelingens, Bondens Tjäny
andes Barn. Lödne af de ovtiga
Tvegjundredelen afrädnat, som
nu Ettiftan daler 27 ör. af
dessa å ziftanstå Ödesan
nelse Tvegjundrade Lius
Ex daler 12 ör, samt af de
sedan qvinnorbliftanda 113 daler
6 ör, Arlägger å grantegrom
Barn under Femtiga Ex daler
19 ör, alt Begravningens
Grantegrom anstungna innehåll

Siirretty . . .|. | .|11 7.|14|

Vaimovainajan pitovaatteita :

1 vanha vihreä laskostettu sarkahame	4.		
1 vanha musta Samoin.....	1.16		
1 Sarssi samoin.....	1.		
1 sininen kudottu villatröijy (-takki)..	2.16		
1 vanha ~~musta~~ käytetty Samoin.....	1.16		
1 musta sarkainen Samoin	2.		
1 musta Damasti myssy.....	2.		
1 musta Tafti	6.		
1 lautasliina.....	1.		
1 Palttina Hilkka.....	16		
		2	2.

Vuodevaatteita :

1 vanha ryijy.....	2.		
1 uusi kudottu peite (raanu).....	5.		
			7.

Hevosia:

1 raudanharmaa valakka.....	60.		
1 hallava Samoin pienempi.....	36.		
		9	6.

Karjaa:

2 Härkää a 30 taaleria.....	60.		
1 Samoin pienempi.....	24.		
1 Lehmä.....	18.		
1 hieho.....	12.		
1 Vasikka.....	5.		
1 vuohi (kuttu).....	2.		
3 kpl lampaita a 3 taaleria.....	9.		
1 Samoin pienempi.....	1.16		
1 Pässi.....	8.		
2 kpl samoin pienempää a 6 Cr.....	12.		
2 kpl porsaita a 1 taaleri	2.		
		15	3. 16

Inventoinnin summa 39 5. 30

Vähennys

Talonpoika Eerikki Suutarille (Erik Sutari)
Kilpijoelta on tämä Kuolinpesä velkaa.....|30| | |
Köyhille menee vähennyksenä..... 16
Toimitusmiesten palkkio ja tämän toimituskirjan- sekä Leimattujen Papereiden lunastus kahdesta arkista a 7 äyriä, yhteensä..... 8.

Vähennyksen Summa 3 8. 16

Sen jälkeen kun ylläoleva vähennys
Kolmekymmentä kahdeksan taalaria 16 äyriä
on vähennetty Inventaarion summasta Kolmesataa
Yhdeksänkymmentä Viisi taalaria 30 äyriä
jää perillisten kesken jaettavaksi
Kolmesataa Viisikymmentä Seitsemän
taalaria 14 äyriä, jääden ensiksi
siitä Lesken, Talonpoika Juho (Johan)
Antinpojan (Anderssons)osuudeksi oikeus asumiseen jakamatta
Kahdeskymmenesosa poislaskettuna, joka
on seitsemäntoista taalaria 27 äyriä ja
sitten naimaosan mukaisesti 2/3 osaa
eli Kaksisataa Kaksikymmentä
Kuusi taalaria 12 äyriä, sekä niistä
tämän jälkeen jäljellejäävistä 113 taalarista
6 äyristä tulee kummankin
Pojan osuudeksi Viisikymmentä Kuusi taaleria
19 äyriä, kaikki Kuparirahana.
Tämän jälkeen perillisten kesken

En sådan salts liquideras:

Debet	Rd	Sk	Credit	Rd	Sk
Tulbingen Dagsverke — — —			Gårdens andra Dag		
Tiefaccis-Lön — — —	17	27	Gårdens tig tillhörande Lakeed, af den omgående Lös-rande regnder-mer hålls genom hus, anslås-tid uti Lön —	244	7
Utj: gifteraalt	226	12			
	244	7		244	7

Debet	Rd	Sk	Credit	Rd	Sk
Genom Jacob Jöransson Gårdens i Mårdaness — — —	56	19	Dagsverken Gårdens under-nämnda Redes tillhörande af egen-dessen i den ande-nuvigen		
			1. fyrat vallmuer Kräm — — —	2	
			1. Bast Kiortle	1	—
			2. p. Skor à 1. Cr.	2	—
			1. Kie gta — —	4	—
			1. juan Stad —	5	—
			2. p. Lijar à 1. Cr.	2	—
			1. Skinna — —	—	12
			1. Säg — —	1	—
			1. Stumpjärn	1	—
			1. Oxa — — —	30	—
			1. Sadelgurt —	—	16
			1. carlats Egeda	1	—
			1. Segelsu af 3. 5. ann	2	—
			Utj: Contante Penningar —	4	27
	56	19		56	19

Debet	Rd	Sk	Credit	Rd	Sk
Genom Erik Jöransson Gårdens i under-nämnd — — —	56	19	Dagsverken Gårdens under-stående efter-de Redes tillhörande lägenhetsägandens		
			1. Ox — — —	30	—
			1. grön gardin Kiortlar —	4	—
			1. bå Sidel Tröjor	2	16
			1. Vita Lakan —	1	16
			1. rocka — —	5	—
			2. p. Skor à 1. dalers	2	—
			1. Kie gta — —	4	—
			1. Sie — —	1	—
			1. Skinna — —	—	12
			Utj: Contante Penningar	6	7
	56	19		56	19

Gårdens rotar upteknat, rätadsman dret uti liquideras, intagen. Till att sådant bevittna.

Anders Larsson

Johan Johansson, Skattelag — Matts Henricsson Ruinen

M

Lösöreförningsmän

Grundeman som jag så mycket upptänkt tillägnat dessut, på ovanstå-dan, som mer ej kan tydas ut supra

Johan Andersson
Kejn. Tulbing

Mer, denne förrättning, med vi under-tecknade, i alla dessa nagla.

Jacob Johansson, Eric Johansson

tehtiin loppuselvitys seuraavalla tavalla:

Leski Juho Antinpoika (Johan Andersson)

Debet	kup.rah. C r	/:	Kredit	kup.rah. C r	/:
Lankeaa etuosana.....	17.	27	Tulee edelläolevasti maksetuksi, saadessaan omaisuuden käytettäväkseen kuten parhaiten näkee, siksi merkitään	244.	7
Ja naimaosana	226.	12			
Sma	244.	7	Sma	244.	7

Poika Jaakoppi Juhonpoika (Jacob Johansson):

Saa vastaanottaa äidin perintönä	56.	19	Täällä aiemmin mainittu Jaakoppi seuraavaa omaisuutta osuutenaan nimittäin:		
			1 musta sarka Tröijy.....	2.	
			1 Sarssi Hame.....	1.	
			2 kpl kirveitä a 1 C r	2.	
			1 Piilukirves.....	4.	
			1 rautakanki.....	5.	
			2 kpl Viikatteita a 1 C r	2.	
			1 Sirppi.....		12
			1 Saha.....	1.	
			1 Taltta.....	1.	
			1 Härkä	30.	
			1 Äes.....		16
			1 työreki.....	1.	
			1 Pata 3 kannun vet.	2.	
			Ja käteisenä rahana	4.	23
Sma	56.	19	Sma	56.	19

Poika Eerikki Juhonpoika (Erik Johansson)

Saa äidin perintönä....	56.	19	Täällä aiemmin lupasi Eerikki ottaa vastaan seuraavaa omaisuudesta		
			1 Härkä.....	30.	
			1 vihreä laskostettu hame.....	4.	
			1 sininen kudottu röijy...	2.	16
			1 Samoin käytetty.....	1.	16
			1 raanu.....	5.	
			2 kpl kirveitä a 1 taalari	2.	
			1 Piilukirves.....	4.	
			1 Viikate.....	1.	
			1 Sirppi.....		12
			ja käteisenä rahana.....	6.	7
Sma	56.	19	Sma	56.	19

Näin oli omaisuus merkitty muistiin, arvioitu, jaettu ja kaikesta sovittu, todistavat
Aika ja paikka edellämainitut

And: Caveén

Juho Juhonpoika Uotila (puumerkki)

Matti Heikinpoika Tuina (puumerkki)

Toimitusmiehet

Omaisuuden olen ilmoittanut niin tarkasti, että sen voin valalla vakuuttaa oikeaksi, jos vaaditaan.

Juho Antinpoika
Huju Leski (puumerkki)

Tähän toimitukseen olemme me allekirjoittaneet joka suhteessa tyytyväisiä.

Jaakoppi Juhonpoika (puumerkki)

Eerikki Juhonpoika (puumerkki)

Eila Wihtiälä

Murretarina Kangasalta
Vanhan ajan lääkäreitä

Eihän täälläkäl lääkäriä ollut Kangasallakan ei täällä ollu ihmislääkäriä eikä elläinlääkäriä. Muta sem mitäniitä itteoppineita oli jokka noim paransi elikoita eihän ne ihmistem mittään tienny tehlä semmoset lääkärit. Se sai kuolta joka nim paha oli ettei mittääv voitu sillen nin. Sitä sanottiin että se kuali kovviin polttoin ettei om mittään apua saatu. Mutta niitähän oli niinkun täälläkin paikalla oli tuo Tiihalassa yks Männin isäntä joka kulki elikoita parantelemassa.(kysymys: entä jos käärme puri?)Siinähän olikin temppu kyllä monta kertaa kunnei tahtonu ollas semmosia,sielähän oli Tursolassa siinä Lemolassa se Lemolan isäntä entisaikaaj jonka minäkin hyvin tunsin,joka käärmeev vihat otti pois.Samatej jos löi kirveellä jalkaansaj ja verta tuli kauheestin nin kum meni sen tykön nin kyllä veren tulo loppu. Kyllä se semmonen äijä oli kans tiemmä. Ei se siihem mittääl lääkettä antanu,muuta kun se vaan sai tietää niv veri toppas iham paikalle.Ninkum monta kertaa nimä kuulim puhutuks että kun arveltiin että ny se pääsi Lemolaan (sananviejä) kuv veri pysätti äkkiä,ettei tullu tippaakaan.Nin siinnä tarvitaan tiatoo.No sama oli käärmeen puremassa,että lakkas ajatus kohta,kuv vaal Lemolan pappa sai tiätää,kum sillem mentiin sannoon,että käärme oli purru.

Julkaisutoimikunta päätti ottaa tämän kertomuksen Orpanaan, koska sen sisältö on samanlainen, mistä Fk Aaro Salovaara kertoi verrattoman hyvässä esitelmässään tammikuun viimeisenä päivänä 1989. Huomionarvoista on, että nämä kertomukset ovat merkityt muistiin seuduilta, jotka ovat niin kaukana toisistaan.

Eila Wihtiälä

Esipolvitaulujen 1-4 Henkilö luettelotyöryhmä tiedottaa.

Työmme lähentelee valmistumista. Samaan julkaisuun olisi syytä saada tähän mennessä virheelliseksi osoittautuneet taulut korjattuina. Myös toisten havaitsemat virheet olisi tässä yhteydessä kirjattava.

Odotamme pikaista palautetta.

UUDET JÄSENET:

Nimi	Kotipaikka	Mitä sukuja tutkii	
GRÖNHOLM Eiler	Espoo	IDMAN-IDESTAM ENESKJÖLD BURGHAUSEN GRÖNHOLM SAARI SAARINEN	Huittinen, Lempäälä, Lempäälä, Huittinen, Valkeakoski, Valkeakoski.
HYTTI o.s. KULMALA Eva Ilona	Tampere	KULMALA Kaarle KULMALA Anna MÄKINEN Vihtori MÄKINEN Emma os. GRANATH.	
HÄMÄLÄINEN Annikki Maria	Tampere	Oma suku.	
HÄMÄLÄINEN Raija Tuulikki	Tampere	Oma suku.	
JÄRVINEVA ent. JÄRVINEN Elias Antero	Tampere	Isän suku: Rovasti Aatu JÄRVINEN; Ruovesi ja lähipitäjät Äidin suku: Alma JÄRVINEN o.s. TORKKELI	1700 - 1800 -. Huittinen, Tyrvää 1700 - 1800 -.
LAESVUORI (LINDFORS) Juho Kustaa	Pirkkala	MÄNTTÄ Juho ja Kristiina (Mänttä) o.s. SALVENIUS, Orivesi, Längelmäki. SALVENIUS Anders Johan, Keuruu, Ruovesi. Kuoreveden kappalainen.	
Tiedustelee: 1.MÄNTÄN suvun emännät. 2.Oriveden suvuista. Olisiko valmista tutkimusta saatavissa?			
LAHDENOJA o.s. ISOTALO Alma Olivia	Vammala	VANHATALO Juho, Siikainen, Leppijärvi	1500 - 1980.

LANTIAINEN o.s. GRANATH Kirsti Maria	Sääksjärvi	GRANATH; KARPPINEN; MODIG.
LUONTERI o.s. SUIHKO Maija-Liisa	Tampere	SUIHKOn suku. Ilomantsi 1713 - 1789. SUIHKO Jaakko Tahvonpoika n. 1680, Kuuksenvaara + Maukkula. VARTIAINEN Helga 1720 - 1760.
MUSTONEN Pirkko Liisa	Tampere	MUSTOSEN suku. Kaavi 1700 - 1800.
SAARELAINEN o.s. LEHTOLA Hellin Anna-Liisa	Tampere	AHLSTEDT-suku, Pirkkala, Tampere 1700 - 1900.
RUOKONEN Pertti Johannes	Kangasala	a) RUOKONEN, LAMPU Aitolahti, Hirveniemi 1540 - 1950. AHTIAINEN Jääski, Littula 1700 - 1950. MÄNTYLÄ, ANTILA, JÄRVINIEMI Virrat 1600 - 1950. b) Aitolahden koko asutus 1762 - 1860.
PIHLAJAMÄKI (KANGASLAMPI) Taimi Maria Tiedustelee: Vanhoja asiakirjoja suomennoksina.	Tampere	PIHLAJAMÄKI ent. HATTU, Laihia. SALO ent. VARPUNEN, Maalahti, Kurikka, Teuva, Ilmajoki, Vaasa, Jurva. Kaikki 1600 - 1900. HUHTASAARI ent. TUPPI, Kurikka, Jurva, Teuva, Vähäkyrö, Ylistaro.
PURO Vilho Mauri	Tampere	a) VANHATALO Heikki Olavinpoika, Jalasjärvi, Koskue 1646 -. 1700-luvun lopulta ISOTALOn jälkeläiset (s. ? - k. 1686). b) Muut esivanhemmat.
TOIJALA Heikki Tapio	Tampere	TOIJALAn suku, Teisko 1600 -.

Nimi	Kotipaikka	Mitä sukuja tutkii
VANHATALO Asko Juhani	Tampere	HAKASALMI, VÄSTILÄ, LEVÄSLAHTI, Etelä-Längelmäki 1500 -. TAIPALE, Kylmäkoski 1400 -.
VIITAINOJA ent. VIITANEN o.s. PAULANIEMI Elvi-Marja Kyllikki	Jämsä	PAULANIEMI-suku, Hämeenkyrö (nyk.Kuru) Koivistonkylä 1589 - 1900. Neljännesmies Juho SNÄLLin jälkeläiset s. 6.5.1770 Kangasala. VIITAINOJA-suku, Kuorevesi, Suinulan- kylä 1700 - 1900.
YLITIE ent. YLE'N Pentti Einari	Tampere	YLITIE Vilho Erland, ent. YLE'N, s. 15.10.1898 k. 13.11.1965, Tampere.

O O O

Seuraavat laitokset ovat tukeneet seuramme julkaisutoimintaa 1989.
Siitä heille

LÄMPIMÄT KIITOKSEMME

Finlayson	POSTIPANKKI
TYÖVÄEN KESKINÄINEN VAKUUTUSYHTIÖ Turva	STS-PANKKI
TPO – tie parempiin yhteyksiin	PTL-Tele